

Archeologienota

Sint-Lievens-Houtem, 's Hondshuffel

Verslag van Resultaten

Titel
Archeologienota Sint-Lievens-Houtem, 's Hondshuffel: Verslag van Resultaten

Auteur(s)
Lien Van der Dooren

Erkende archeoloog
Inger Woltinge; 2015/00023

BAAC-Projectnummer
2017-0372

Plaats en datum
Gent, 7 juli 2017

Reeks en nummer
BAAC Vlaanderen Rapport 559
ISSN 2033-6896

Wettelijk depot
KBR

Inhoud

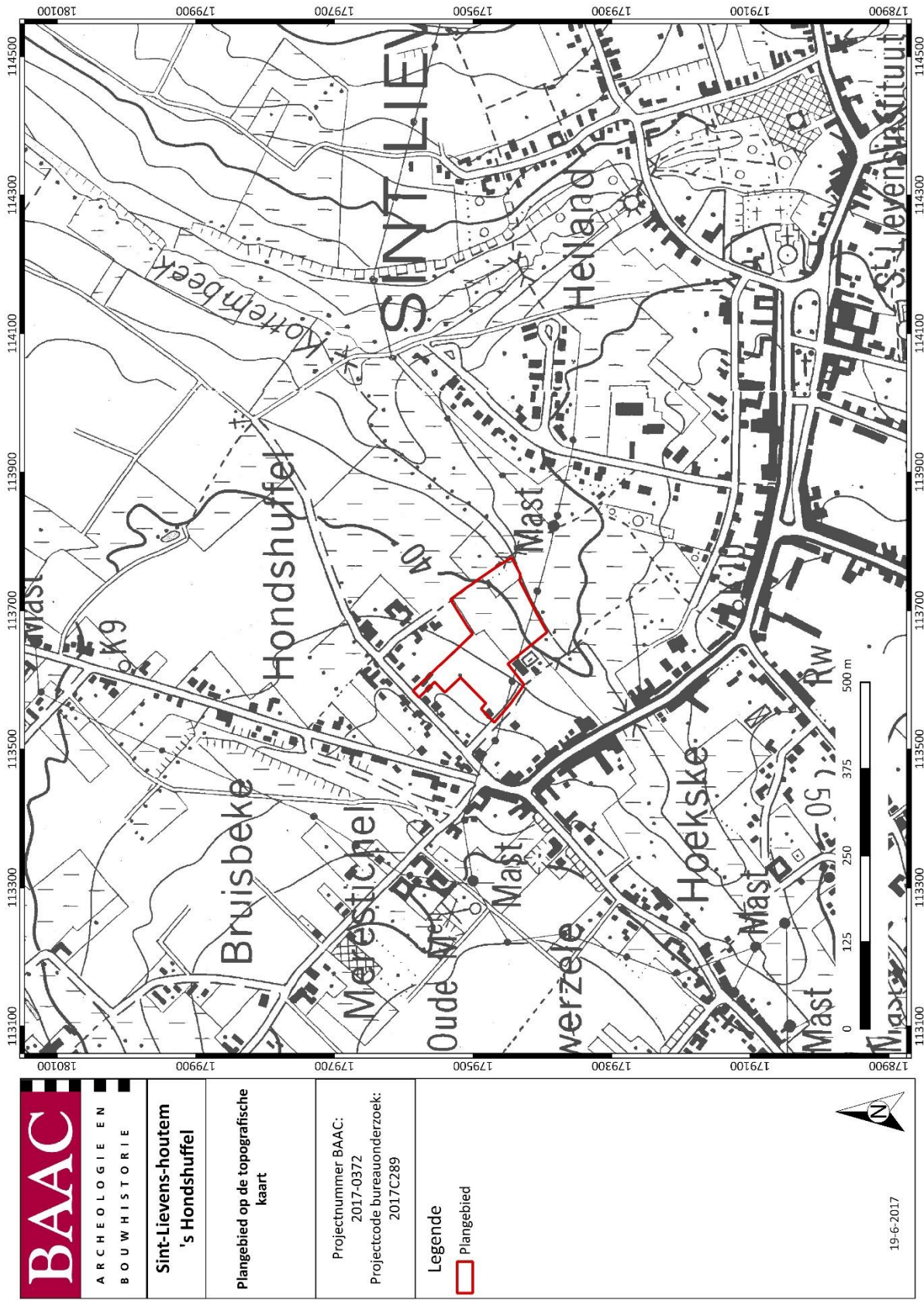
1	Bureauonderzoek	1
1.1	Beschrijvend gedeelte	1
1.1.1	Administratieve gegevens	1
1.1.2	Juridisch kader en onderzoekstraject	4
1.1.3	Aanleiding	4
1.1.4	Geplande werken en bodemingrepen	5
1.1.5	Randvoorwaarden	7
1.2	Werkwijze en strategie	8
1.2.1	Onderzoeksvragen	8
1.2.2	Heuristiek	8
1.3	Assessmentrapport	10
1.3.1	Landschappelijk kader	10
1.3.2	Historisch kader	16
1.3.3	Cartografische bronnen	17
1.3.4	Archeologisch kader	23
1.4	Besluit	27
1.4.1	Datering en interpretatie	27
1.4.2	Archeologische verwachting	27
1.4.3	Potentieel op kennisvermeerdering en afweging noodzaak verder vooronderzoek	27
2	Samenvatting	29
3	Lijst met figuren	30
4	Lijst met tabellen	30
5	Plannenlijst	31
6	Bibliografie	33

1 Bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

1.1.1 Administratieve gegevens

Naam site:	Sint-Lievens-Houtem, 's Hondshuffel		
Ligging:	's Hondshuffel, deelgemeente Sint-Lievens-Houtem, gemeente Sint-Lievens-Houtem, provincie Oost-Vlaanderen		
Kadaster:	Sint-Lievens-Houtem, Afdeling1, Sectie A, Perceelnummer(s): 339K ,344G ,342D (partim), 354G (Partim), 356D, 354K, 355A, 348B, 346B, 330 en 329G.		
Lambertcoördinaten (EPSG:31370):	Noordwest:	x: 3.8502	y: 50.9244
	Noordoost:	x: 3.8527	y: 50.9250
	Zuidwest:	x: 3.8536	y: 50.9242
	Zuidoost:	x: 3.8520	y: 50.9237
Projectcode BAAC Vlaanderen bvba:	2017-0372		
Projectcode bureauonderzoek:	2017C289		
Betrokken actoren:	Lien Van der Dooren, veldwerkleider		
Betrokken derden:	Niet van toepassing		

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart¹

¹ AGIV 2017a

² AGIV 2017c

1.1.2 Juridisch kader en onderzoekstraject

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden, verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Het doel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen of, indien dit niet kan, het formuleren van maatregelen voor vervolgonderzoek waarbij het erfgoed *ex situ* wordt behouden.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen worden vernietigd, is een archeologisch onderzoek nodig. In eerste instantie wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het plangebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het plangebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het plangebied, kan het aangewezen zijn de gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren te onderzoeken middels een landschappelijk bodemonderzoek, een veldkartering en/of een geofysisch onderzoek. Deze onderzoeken maken alle deel uit van het **vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**. Indien op basis van de resultaten van alle nodige facetten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem niet voldoende informatie verzameld kan worden om een onderbouwde uitspraak te doen aangaande de beslissing tot behoud *in situ*, vrijgave of opgraving van het terrein, moet in een volgende fase een vooronderzoek met ingreep in de bodem worden uitgevoerd.

Het doel van het eventueel **vooronderzoek met ingreep in de bodem** is een archeologische evaluatie van het terrein. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. De hiervoor aangewezen methoden zijn archeologische boringen, proefputten en/of proefsleuven. Onderdeel van de evaluatie is dat er mogelijkheden gezocht worden om een eventuele site *in situ* te behouden of, indien dit niet kan, het opstellen van een programma van maatregelen voor vervolgonderzoek (ruimtelijke afbakening, diepteligging, strategie, doorlooptijd, te voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken en conservatietechnieken, voorstel onderzoeksvragen) in de vorm van een opgraving.

1.1.3 Aanleiding

Naar aanleiding van een verkavelingsaanvraag heeft BAAC Vlaanderen bvba een archeologienota opgemaakt. Op het terrein zal door de initiatiefnemer een verkaveling gerealiseerd worden. De geplande werken impliceren aanzienlijke bodemingrepen (waaronder de aanleg van wegenis en wooneenheden) die qua omvang een directe bedreiging betekenen voor potentieel aanwezig archeologisch erfgoed. Eens het archeologisch bodemarchief aangetast of vernield wordt, betekent dit een onomkeerbaar informatieverlies.

De totale oppervlakte van het plangebied *Sint-Lievens-Houtem, 's Hondshuffel* bedraagt ca. 19.579 m². Het valt buiten een beschermde archeologische site, ligt niet in een archeologisch vastgestelde zone en komt niet voor op de kaart met gebieden waarin geen archeologische waarden (meer) te verwachten zijn (GGA, gebieden geen archeologie).³

³ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017

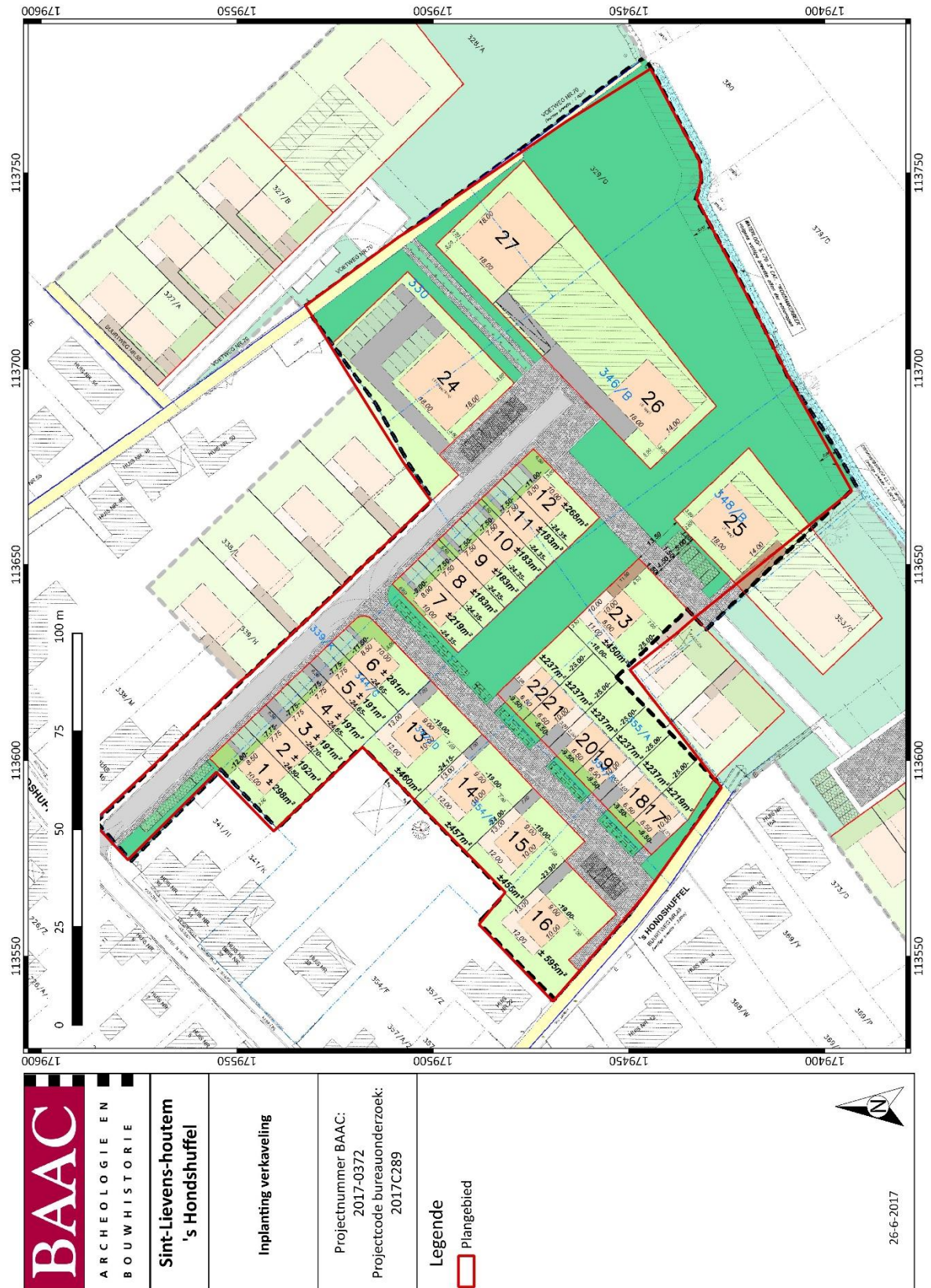
Daarnaast werden voor het plangebied en de directe omgeving geen waarden voor 'beschermde onroerend erfgoed' opgenomen in het Geoportaal.

Aangezien de totale oppervlakte van de bodemingreep 3.000 m² of meer bedraagt, is volgens het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 een archeologienota vereist. Deze bekrachtigde archeologienota wordt bij de verkavelingsaanvraag gevoegd.

1.1.4 Geplande werken en bodemingrepen

De opdrachtgever plant op het terrein een verkavelingsproject. Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd. Omdat het een verkavelingsproject betreft wordt uitgegaan van een volledige verstoring binnen het volledige gebied.

Figuur 3: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting⁴

⁴ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

1.1.5 Randvoorwaarden

Vanwege het feit dat de terreinen nog niet in eigendom van de opdrachtgever is en er nog gebouwen op het terrein staan die moeten worden gesloopt, betreft het hier een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek. Dit houdt in dat de ingreep in de bodem zoals gesteld in het programma van maatregelen op een later tijdstip, na het in eigendom komen van de terreinen en de sloop van de gebouwen uitgevoerd dient te worden.

1.2 Werkwijze en strategie

Een bureauonderzoek kadert binnen een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder de mogelijk aanwezige archeologische resten wezenlijk aan te tasten. Het bureauonderzoek bereikt het doel van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem door de studie van gekende of ontsloten informatiebronnen.

1.2.1 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen zullen in dit bureauonderzoek behandeld worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens en welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Zijn er archeologische waarden aanwezig binnen het onderzoeksterrein?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn binnen het onderzoeksterrein:

- Wat is de aard van deze waarden?
- Wat is de bewaringstoestand van deze waarden?
- Betreft het behoudenswaardige archeologische waarden?
- Wat is de relatie tussen deze waarden en het landschap?
- Wat is de impact van de geplande bodemingrepen op deze waarden?

1.2.2 Heuristiek

Het doel van het bureauonderzoek is de formulering van een archeologische verwachting van de onderzoekslocatie. Deze verwachting wordt opgesteld op basis van gekende landschappelijke, geologische, archeologische, historische en geografische bronnen.

Een eerste stap bij het formuleren van een archeologische verwachting voor de onderzoekslocatie is deze te situeren binnen een breder landschappelijk kader. Hierbij wordt beroep gedaan op de gekende geografische en geologische bronnen en kaarten.

Administratieve en geografische kaarten:

- GRB/kadasterkaart
- Topografische kaart

- Orthofoto
- Tertiairgeologische kaart
- Quartairgeologische kaart
- Bodemkaart

De geomorfologische kaart werd niet geconsulteerd en besproken binnen deze studie, aangezien deze niet beschikbaar is voor het plangebied.⁵

De basis van de desktopstudie bestaat verder uit een historische studie van de onderzoekslocatie en zijn directe omgeving. Hierbij wordt de gekende archeologische en historische vakliteratuur over de onmiddellijke omgeving van het plangebied geconsulteerd.

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. Naast de gangbare historische kaarten is ook Cartesius geraadpleegd, maar deze leverde geen extra relevant kaartmateriaal op.⁶

Volgende historische kaarten werden opgezocht en geanalyseerd:

- CAI-kaart
- Ferrariskaart
- Atlas der Buurtwegen
- Poppkaart
- Vandermaelenkaart

De CAI-kaart wordt weergegeven met het grootschalig referentiebestand als onderkaart. De onmiddellijke omgeving rondom wordt op de Ferraris-, Atlas der Buurtwegen, Popp- en Vandermaelenkaart besproken. De beschrijving gebeurde onder meer op basis van de legende uit *België in kaart*.⁷ Indien er een bijzondere locatie op te merken is, wordt deze, indien mogelijk, vernoemd bij naam en uitgebreider beschreven. De historische en archeologische kaarten worden gebruikt om een historisch-archeologische interpretatie van de locatie te bekomen.

Er werden geen externe specialisten betrokken bij dit onderzoek en geen wetenschappelijke advisering ingewonnen bij derden.

---

⁵ DE MOOR & MOSTAERT 1993

⁶ CARTESIUS 2017

⁷ BEYAERT et al. 2006

1.3 Assessmentrapport

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de beschikbare kennis inzake bodemkunde, geomorfologie, historie, cartografie en archeologie met betrekking tot het plangebied en omgeving. Deze informatie vormt de basis voor de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied.

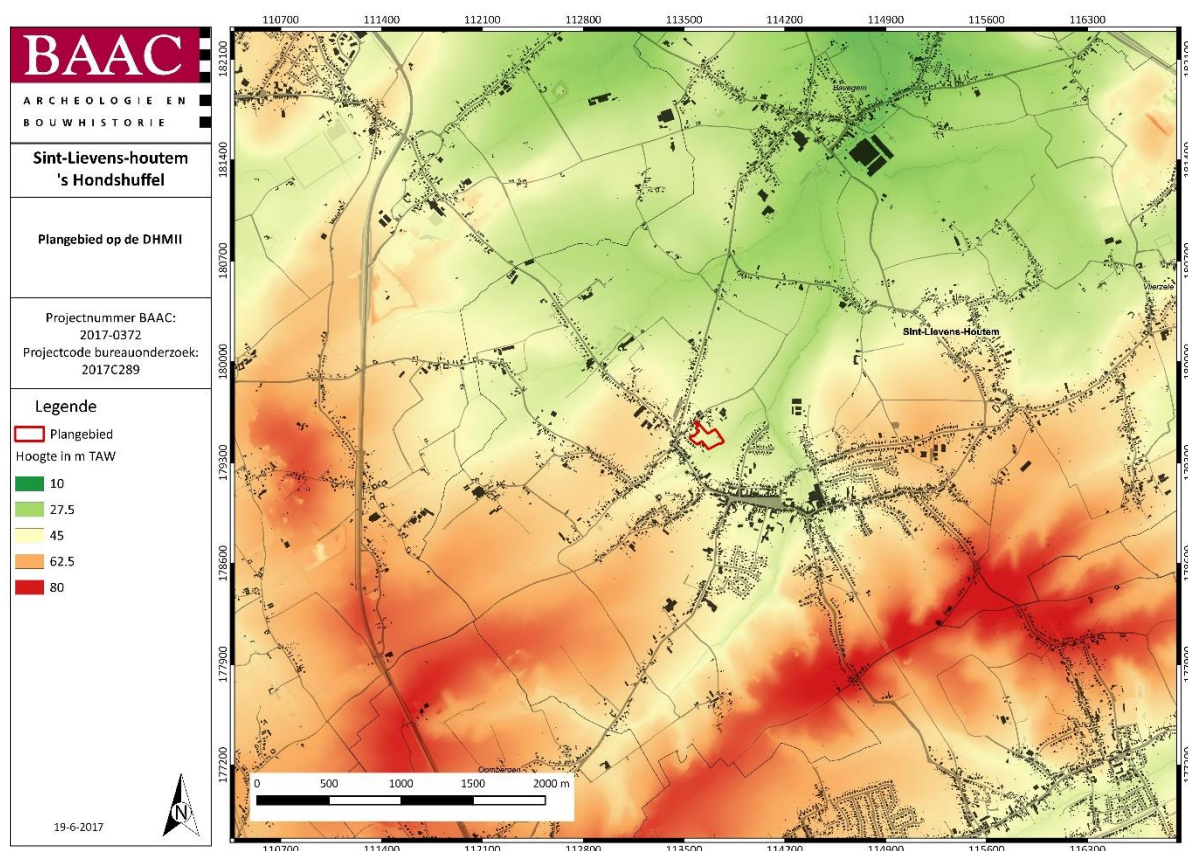
1.3.1 Landschappelijk kader

Hieronder volgt een overzicht van het grondgebruik en de aardkundige, hydrografische en fysisch-geografische gegevens van het plangebied.

Topografische en hydrografische situering

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op Figuur 1 en Figuur 2. Het plangebied is gelegen aan de 's Hondshuffel in Sint-Lievens-Houtem. In het zuidoosten wordt het terrein begrenst door de Kousmakerbeek. Het terrein wordt gekenmerkt door grasland, met verschillende kleine structuurtjes waaronder tuinhuisen en berghokken en twee woningen. Het is gelegen in een sterk golvend landschap met verschillende beekdepressies.

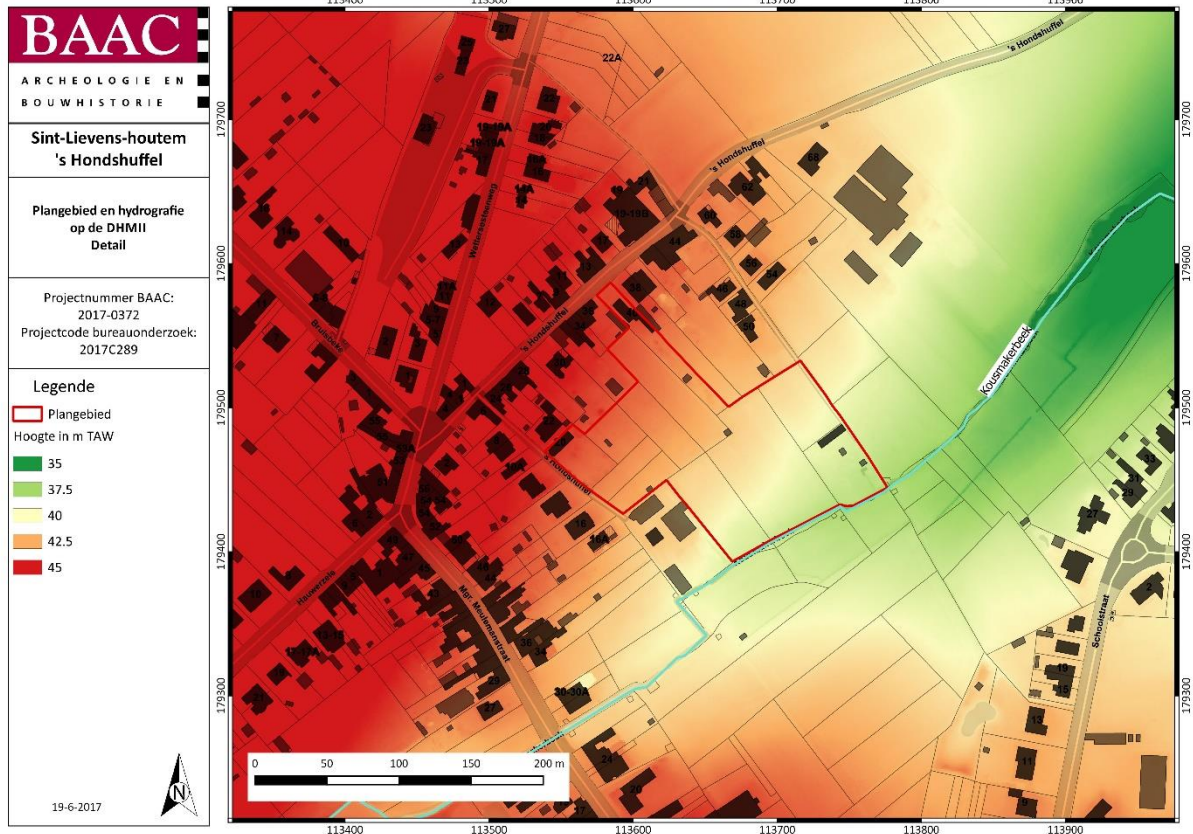
De omgeving rond het projectgebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 38 en 43 m + TAW. Het terrein helt licht af naar het zuidoosten, richting de beekvallei van de Kousmakerbeek.

Figuur 4: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)⁸

⁸ AGIV 2017b

Figuur 5: Plangebied en hydrografie op het DHM⁹

Landschappelijke situering

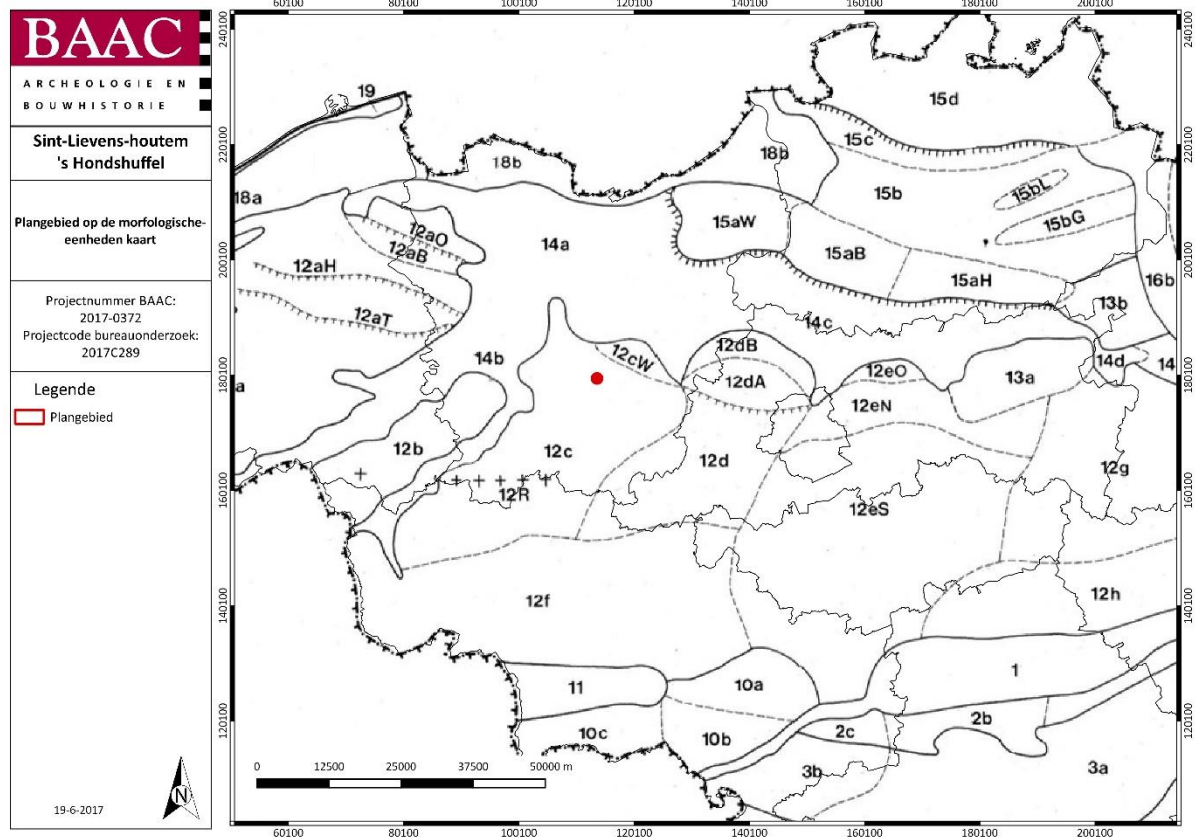
Het plangebied bevindt zich in het Schelde-Dender Interfluvium volgens de morfologisch eenheden¹⁰ en binnen de zand-zandleemstreek, meer bepaald het Land van Zottegem, volgens de traditionele landschappen.¹¹ Het Schelde-Dender Interfluvium wordt gekenmerkt door een heuvellandschap. Deze getuigenheuvelds zijn consequent zuidwest-noordoost gericht. De interfluviale hoogten worden onderverdeeld door vier beekinterfluvia: de Molenbeken van Melle, Wetteren, Wichelen en Aalst en hun zijbeken.¹²

⁹ AGIV 2017b

¹⁰ DENIS J. 1992

¹¹ ANTROP et al. 2002

¹² DE MOOR 2000

Figuur 6: Plangebied op de Morfologische eenhedenkaart¹³

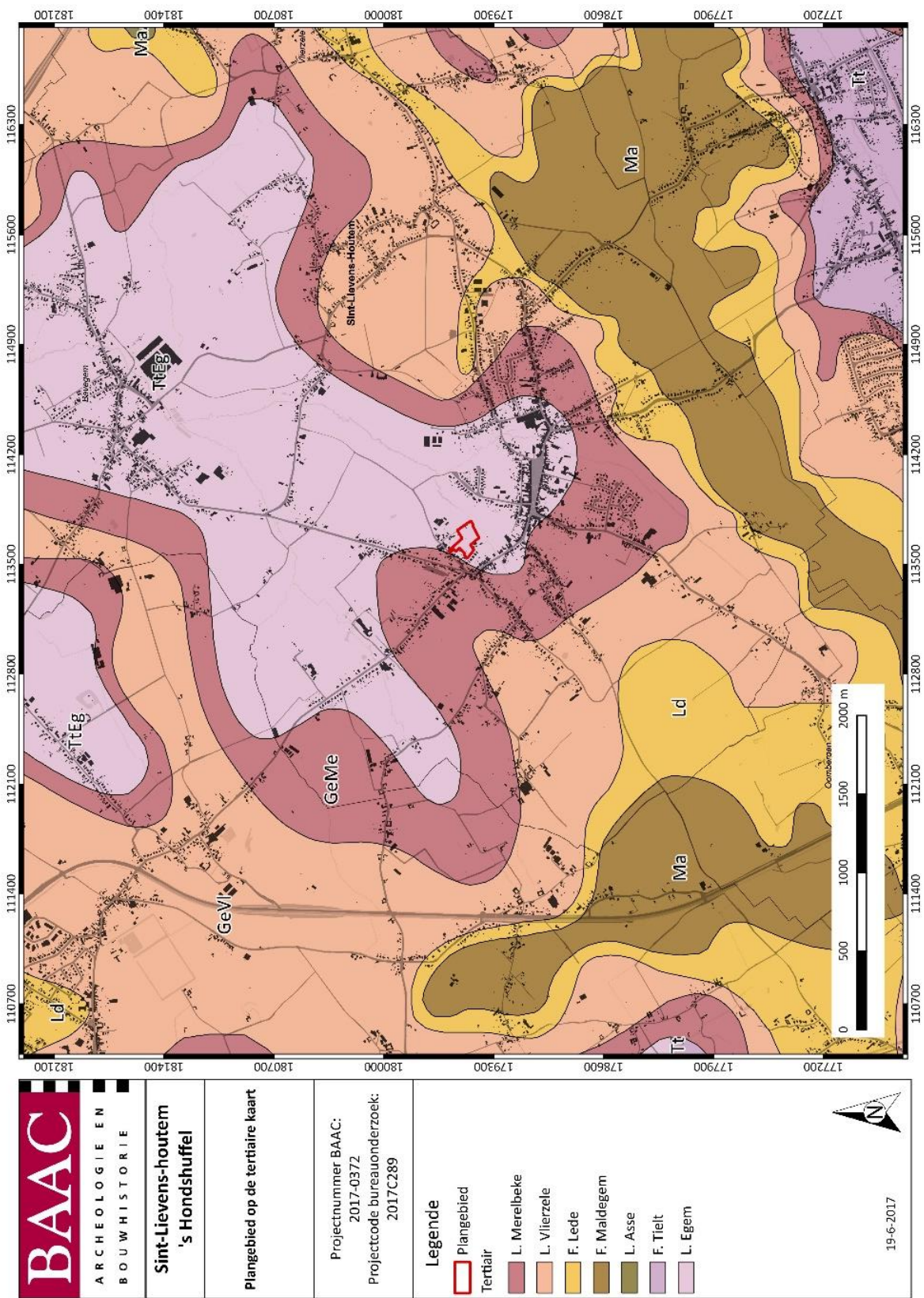
Paleogeen en Neogeen (Tertiair)

De omgeving van het plangebied wordt gekenmerkt door afzettingen van het Lid van Merelbeke (Formatie Gentbrugge) en het Lid van Egem (Formatie Tielt). De Formatie van Gent(brugge) is een onder-eocene, mariene lithostratigrafische eenheid, gekenmerkt door zandig-kleiige sedimenten. Het Lid van Merelbeke vormt de basis van de Formatie van Gent(brugge), deze bestaat uit een laag plastische klei met intercalaties van dunne zandlensjes. De Formatie van Tielt, is eveneens een onder-eocene, mariene lithostratigrafische eenheid, maar deze wordt gekenmerkt door onderaan zeer-fijnzandige grove silt die naar boven toe overgaat in een zeer fijn zand. Het Lid van Edegem wordt gekenmerkt door glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand, waarin ook kleilagen en lagen nummulietenkalksteen voorkomen.¹⁴

¹³ DENIS J. 1992

¹⁴ DE GEYTER 1996

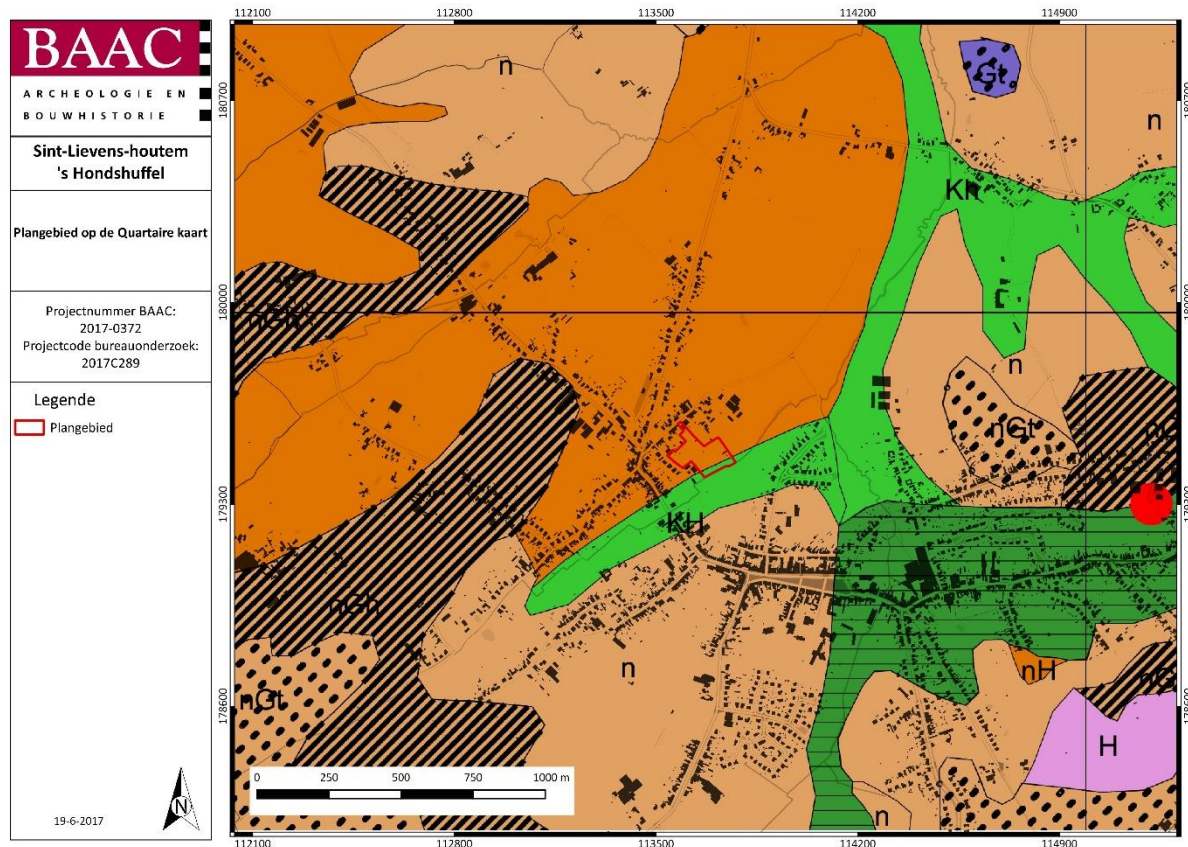

Quartair

Op de quartairgeologische kaart (1/50.000) is het plangebied gekarteerd als Niveo-eolisch Weichseliaan op diachroon hellingssediment (nH) en continentaal holoceen op diachroon hellingssediment (KH).

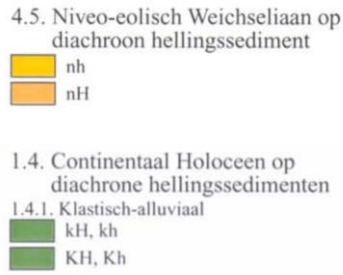
Weichseliaan loes (n) is nivo-eolisch aangevoerde loess die bestaat uit lemige sedimenten met eventueel kalkmycelium inclusies. In de randgebieden zijn de sedimenten eerder zandlemig. Continentaal holoceen (K) wordt gekenmerkt door Holoceen alluviaal grof facies, dat sterk variërend is van eerder kleiig of leemhoudend zand tot zuiver zand, zonder profielontwikkeling, met inclusies van plantenrestjes en baksteenrestjes. Deze sedimenten zijn eerder typisch voor kleinere beekvalleities. Diachrone hellingssedimenten (H) zijn quartaire afzettingen die door afspoeling of massabeweging onder normale of periglaciale omstandigheden lands zwakke hellingen verplaatst zijn. In dit geval betreft het eerder zandige facies met zandsteen- of veldsteenfragmentjes. Lokaal verschilt het sediment soms weinig van het tertiair substraat. Deze sedimenten zijn erg typerend voor een heuvel landschap.¹⁶

Figuur 8: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000¹⁷

¹⁶ DE MOOR 2000

¹⁷ DOV VLAANDEREN 2017c

Figuur 9: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied¹⁸

Bodem

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied grotendeels gekarteerd als Adc en in mindere mate als OB, Aca0 en Aep. Bodemserie Adc in de zandleemstreek wordt gekenmerkt door een matig natte leemgrond met een bruigrijze bovengrond. Ter hoogte van de contactzone met textuur B worden roestvlekken waargenomen. Textuur B is eerder bruin met okerkleurige gleyverschijnselen, de Bt wordt gekenmerkt door grijsachtige vlekken met ijzer en mangaan concreties. Deze bodems worden aangetroffen in gesloten terreindepressies met een gebrekkige afwatering en op de lagere kant van terreinhellingen. Deze gronden zijn nat tijdens de winter en het voorjaar. Wegens een onvoldoende natuurlijke drainage zijn deze leemgronden te nat voor gewone landbouwteelten, mits rationele drainering wel doeltreffend voor zware vruchtwisseling. Zonder cultuurtechnische werken eerder goed als weidegronden. Bodemserie OB wordt gekenmerkt door een bebouwde zone, het bodemprofiel werd gewijzigd of zelfs vernietigd door toedoen van de mens, we spreken hier van kunstmatige gronden. Bodemserie Aca0 wordt in de zandleemstreek gekenmerkt door een matig droge leemgrond met een gleyhorizont op matige diepte. Deze bodem is niet geërodeerd en komt voor op brede plateaus of zwakke hellingen. Ze hebben een goede landbouwwaarde. Bodemserie Aep in de zandleemstreek wordt gekenmerkt door een lemig materiaal en wordt beïnvloed door een permanente grondwatertafel. Op minder dan 125 cm kan een volledig gereduceerde horizont worden aangetroffen, meestal licht olijfgrijs of grijs. Roestvlekken komen vanaf 50 cm voor. De bovengrond wordt gekenmerkt door een bruinachtige grondkleur. Deze gronden zijn eerder geschikt als weiland dan als bouwland.¹⁹

¹⁸ DOV VLAANDEREN 2017c

¹⁹ VAN RANST & SYS 2000

Figuur 10: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen²⁰

1.3.2 Historisch kader

Het plangebied ligt in de huidige gemeente Sint-Lievens-Houtem. De gemeente is sinds het einde van de jaren '70 samengesteld uit de verschillende deelgemeentes en gehuchten: Sint-Lievens-Houtem, Bavegem, Letterhoutem, Oombergen (gehuchten Cotthem en Espenhoek), Vlierzele en Zonnegem.²¹

In de historische bronnen komt de gemeente pas voor vanaf de 10de eeuw: 976 *Holthem*, 1108 *Holtem*, 1110-1131 kopie ca. 1177 *Holthem sancti Liuni*, 1214 *Houtem*, 1518 *Sente-Lievens Hautem*. *Houtem* is een samentrekking van het woord *hout* en het woord *heem* en betekent: woonplaats in het bos. Later werd de naam uitgebreid met een vermelding van de patroonheilige Sint-Lieven. Op die manier kon men zich onderscheiden van de gemeente Letterhoutem. De patroonheilige *Sint-Lieven* of *Sint-Livinus van Gent*, een missionaris afkomstig uit Ierland, zou een belangrijke rol vervuld hebben bij de kerstening van Zuid-Oost-Vlaanderen in de 7de eeuw.²²

Sint-Lievens-Houtem was één van de serveplaatsen van het Land van Aalst. De gemeente had een eigen vierschaar, maar de graaf had er wel bepaalde heerlijke rechten. Een deel van het dorp werd in 976 eigendom van de Sint-Baafsabdij (Gent) en werd in 1541 eigendom van de bisschoppen van Gent tot het einde van het Ancien Régime. De aanwezigheid van twee heren met gezag resulteerde in de 15de eeuw vaak tot twisten die door de vorst of de Raad van Vlaanderen beslecht moesten worden.

²⁰ DOV VLAANDEREN 2017a

²¹ IOE 2017 ID:120244

²² DEBRABANDERE 2010

Daarnaast kreeg het dorp het vaak hard te verduren door verschillende verwoestingen: in 1007 plunderden de troepen van de Duitse Keizer Hendrik, in 1301 plunderden een groep Gentse “bedevaarders”. De relieken van Sint-Lieven zorgden wel vaker voor problemen: in 1409 verschansten gewapende mannen zich in de kerk om de relieken te stelen. Tijdens de 16de en 17de eeuw had het dorp te lijden onder de aanwezigheid van de Spanjaarden, de geuzen en de Fransen. Ook tijdens de Brabantse Omwenteling en de Boerenkrijg had het dorp het zwaar te verduren.²³

Tijdens de middeleeuwen vond ook een belangrijke bedevaart en jaarmarkt plaats, ingericht op Paasmaandag, ter herdenking van het overbrengen van de relieken van de patroonheilige Sint-Lieven van Sint-Lievens-Houtem naar de Sint-Baafsabdij in Gent. Maar talrijke misbruiken brachten uiteindelijk Karel V ertoe deze bedevaart af te schaffen, de jaarmarkt daarentegen is inmiddels immaterieel werelderfgoed geworden.²⁴

Landbouw is altijd een belangrijk aspect geweest voor het dorp en werd op grote schaal beoefend op enkele domeinen: zo was er in de 14de eeuw het goed ten Broucke, in de 15de eeuw de stede te Rumsbeke, in de 16de eeuw goed te Hammeersch en in de 17de eeuw het hof ten Sterrenberge gekend. De zandsteengroeven van de gemeente waren ver buiten de landgrenzen gekend, de Balegemse zandsteen is dan ook overal terug te vinden in Vlaamse steenbouw vanaf de 16de tot de 18de eeuw. Het winnen van zavel en bijgevolg het ontstaan van zavelwinningskuilen heeft zijn stempel op het landschap gedrukt. Als bijverdienste gingen de boeren weven en spinnen. In de 19de eeuw zal zich uiteindelijk een beperkte vorm van industrie ontwikkelen waaronder 4 stokerijen en 2 brouwerijen, de huiswerverijen maakten plaats voor de weefindustrie die tot op heden nog actief is.²⁵

1.3.3 Cartografische bronnen

Een bijkomende belangrijke bron van informatie is het historisch kaartmateriaal. Op basis van deze oude kaarten kan een beeld worden gegeven van de evolutie van de bebouwing in het plangebied door de eeuwen heen, maar met dien verstande dat de draad slechts kan opgepikt worden vanaf het moment dat de eerste kaarten voor het gebied verschenen. Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op deze kaarten geen garantie dat er niets geweest is. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijke bouwwerken zoals stadsomwallingen, kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er geen of weinig aandacht voor de burgerlijke architectuur. Het was vaak niet de bedoeling om de huizen in detail of juist weer te geven. Pas vanaf de 19^e eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kadasterkaarten. De oudste bruikbare kaart betreft de kaarten van Ferraris.

Ferraris (1771-1778)(Figuur 11)

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van Joseph de Ferraris, een generaal bij de Oostenrijkse artillerie en veldmaarschalk in de Oostenrijkse Nederlanden. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied.²⁶

Op de Ferrariskaart (Figuur 11) is te zien dat het plangebied grotendeels landelijk gelegen is. Het huidige stratennet is reeds goed herkenbaar, maar de bebouwing blijft grotendeels beperkt tot het

²³ IOE 2017 ID: 120789, HASQUIN & VAN UYTVEN 1980

²⁴ IOE 2017 ID: 120789

²⁵ IOE 2017 ID: 120789, HASQUIN & VAN UYTVEN 1980

²⁶ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2016

centrum en langsheen enkele wegen. Het onderzoeksterrein wordt omgeven door weiland en land met kreupelhout en eerder lage begroeiing en een klein beetje akkerland, wat overeen lijkt te komen met de verschillende bodemtypes aangetroffen ter hoogte van het onderzoeksgebied.

Vandermaelen (1846-1854)(Figuur 12)

Een volgende bron zijn de Vandermaelenkaarten (Figuur 12), die gemaakt zijn door Philippe Vandermaelen. Zijn gedetailleerde (schaal 1:20.000) *Carte topographique de la Belgique* is tussen 1846 en 1854 gemaakt en bestaat uit 250 folio's.²⁷

Ter hoogte van het plangebied wordt het gehucht “*Schondshuffel*” vermeld, waarvan de huidige straatnaam nog steeds een relict is. Op deze topografische kaart is het hellende karakter van het plangebied goed weergegeven. De omgeving van het onderzoeksterrein wordt nog steeds gekenmerkt door moerasland of weideland ter hoogte van de beek, geflankeerd door bomen en akkerland. De bewoning blijft grotendeels beperkt tot lintbebouwing, met uitzondering van een woning ten westen van het onderzoeksterrein.

Atlas der Buurtwegen (1843-1845)(Figuur 13)

Een andere 19de-eeuwse kadasterkaart is de Atlas der Buurtwegen (Figuur 13). Deze atlas werd opgemaakt in opdracht van de wetgever en had als doel om ondubbelzinnig aan te duiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.²⁸

In het plangebied wordt grotendeels onbebouwd weergegeven met uitzondering van een woning ter hoogte van de straat kant en ten westen van het plangebied. De percelering ondergaat duidelijk een evolutie doorheen de tijd.

Popp (1842-1879)(Figuur 14)

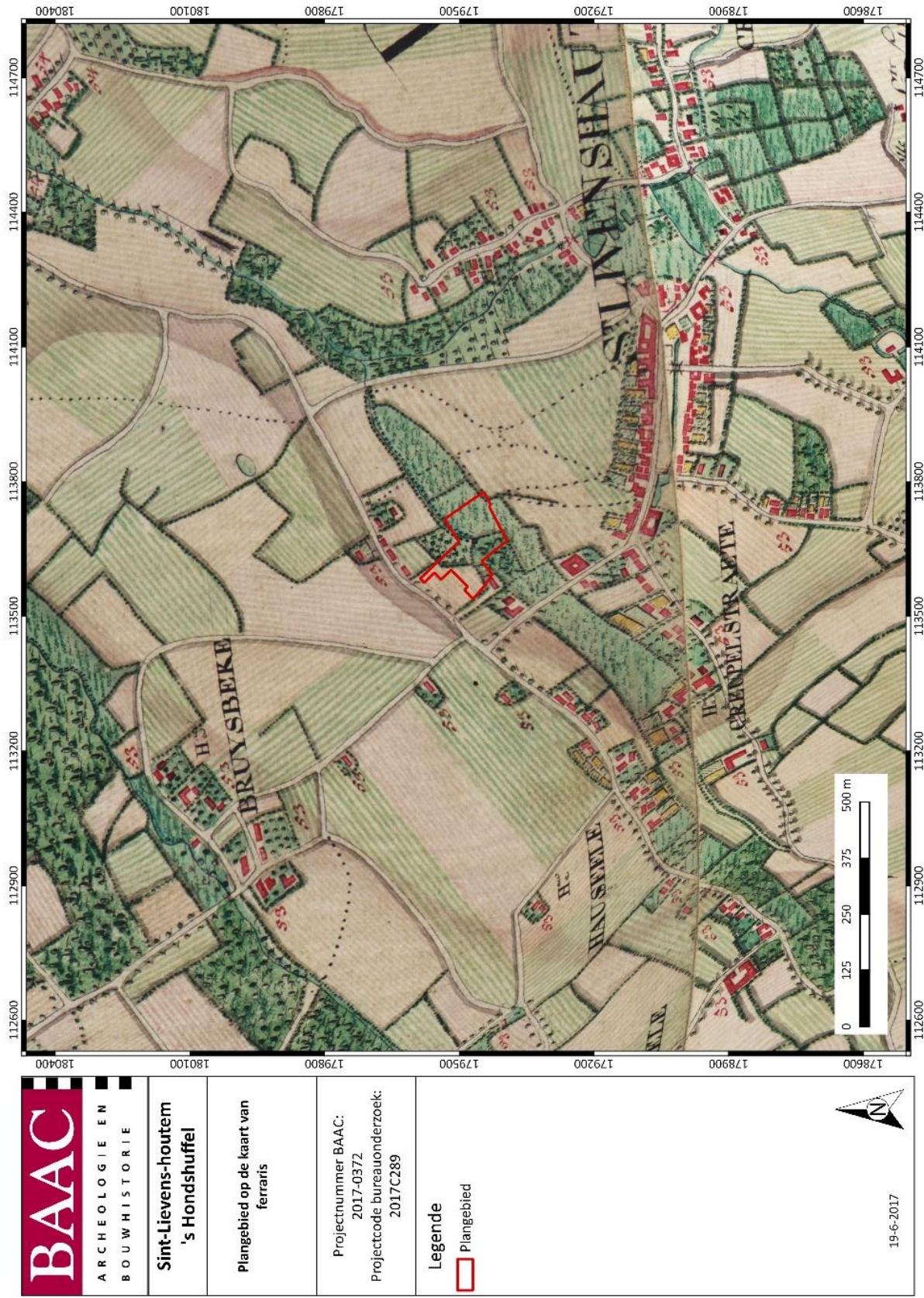
De Poppkaarten (Figuur 14) zijn het levenswerk van Philippe-Christian Popp (1805-1879). Van 1842 tot aan zijn dood in 1879 werkte hij aan zijn atlas. Ongeveer alle gemeenten van de toenmalige provincies Brabant, Henegouwen, Luik, Oost- en West-Vlaanderen had hij getekend en gedrukt.²⁹

De situatie is ongewijzigd gebleven ten opzichte van de Atlas der Buurtwegen.

²⁷ GEOPUNT 2017f

²⁸ GEOPUNT 2017e

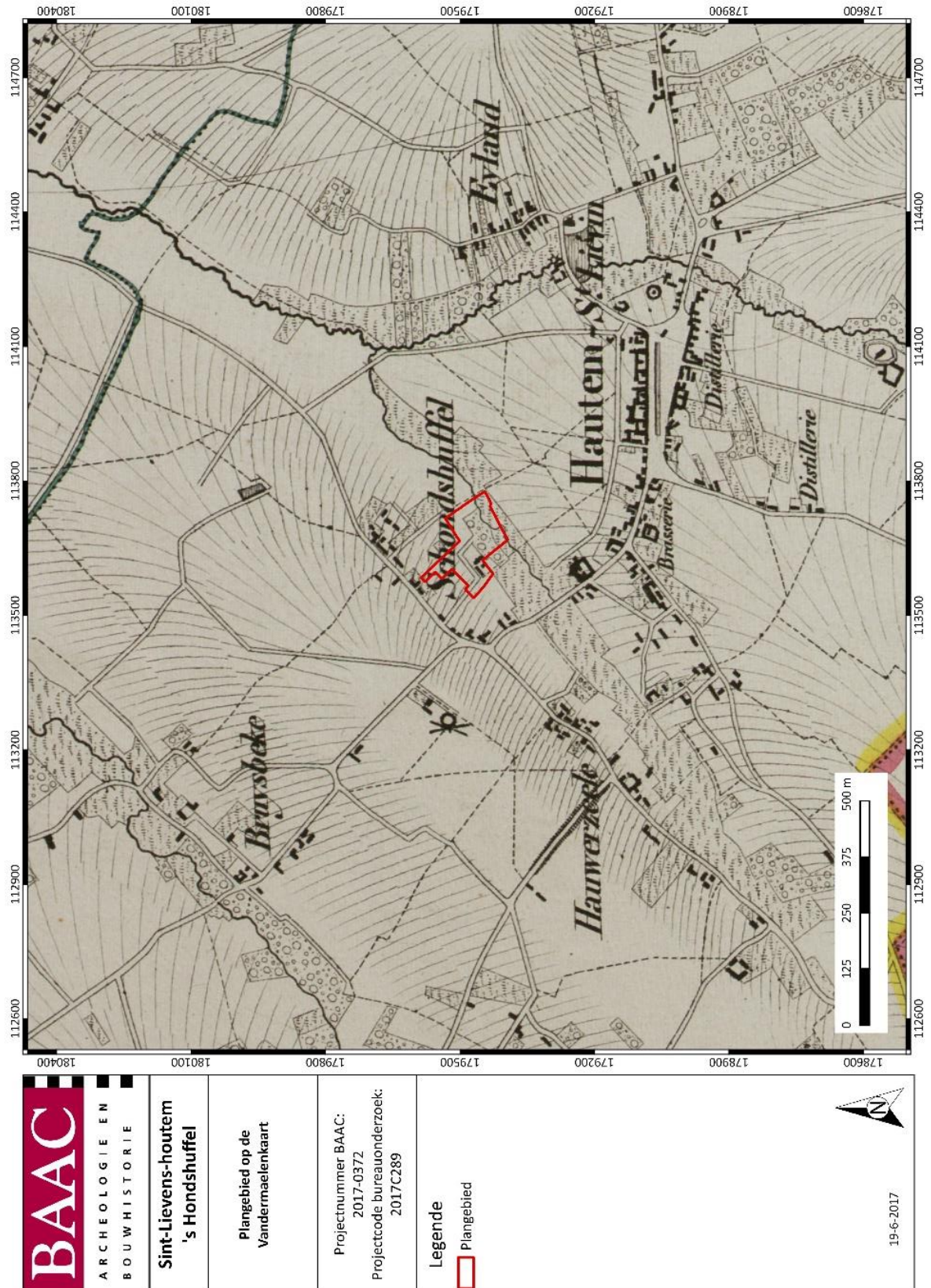
²⁹ KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË 2016

Figuur 11: Plangebied op de Ferrariskaart³⁰

³⁰ GEOPUNT 2017b

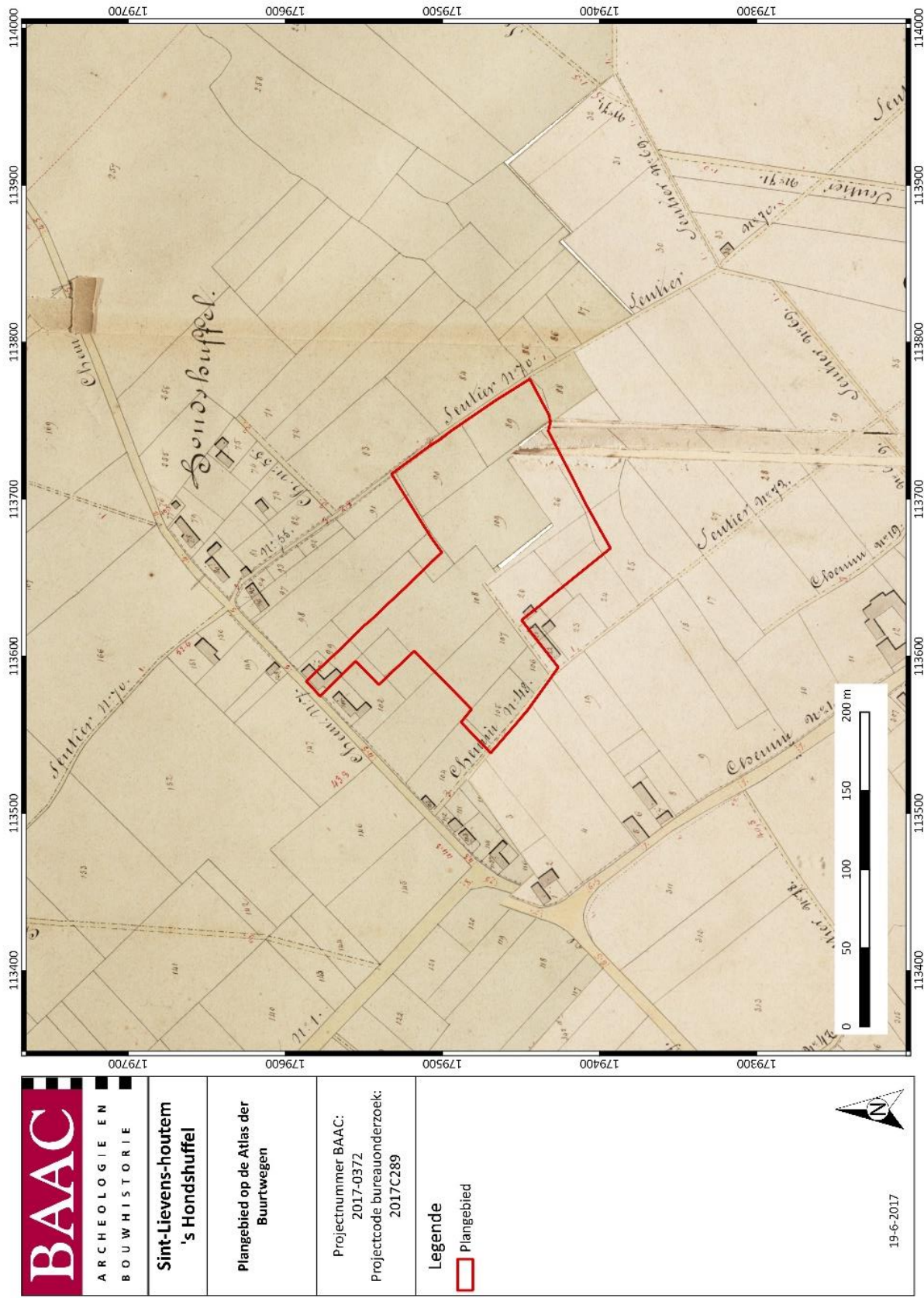

Figuur 12: Plangebied op de Vandermaelenkaart³¹

³¹ GEOPUNT 2017c

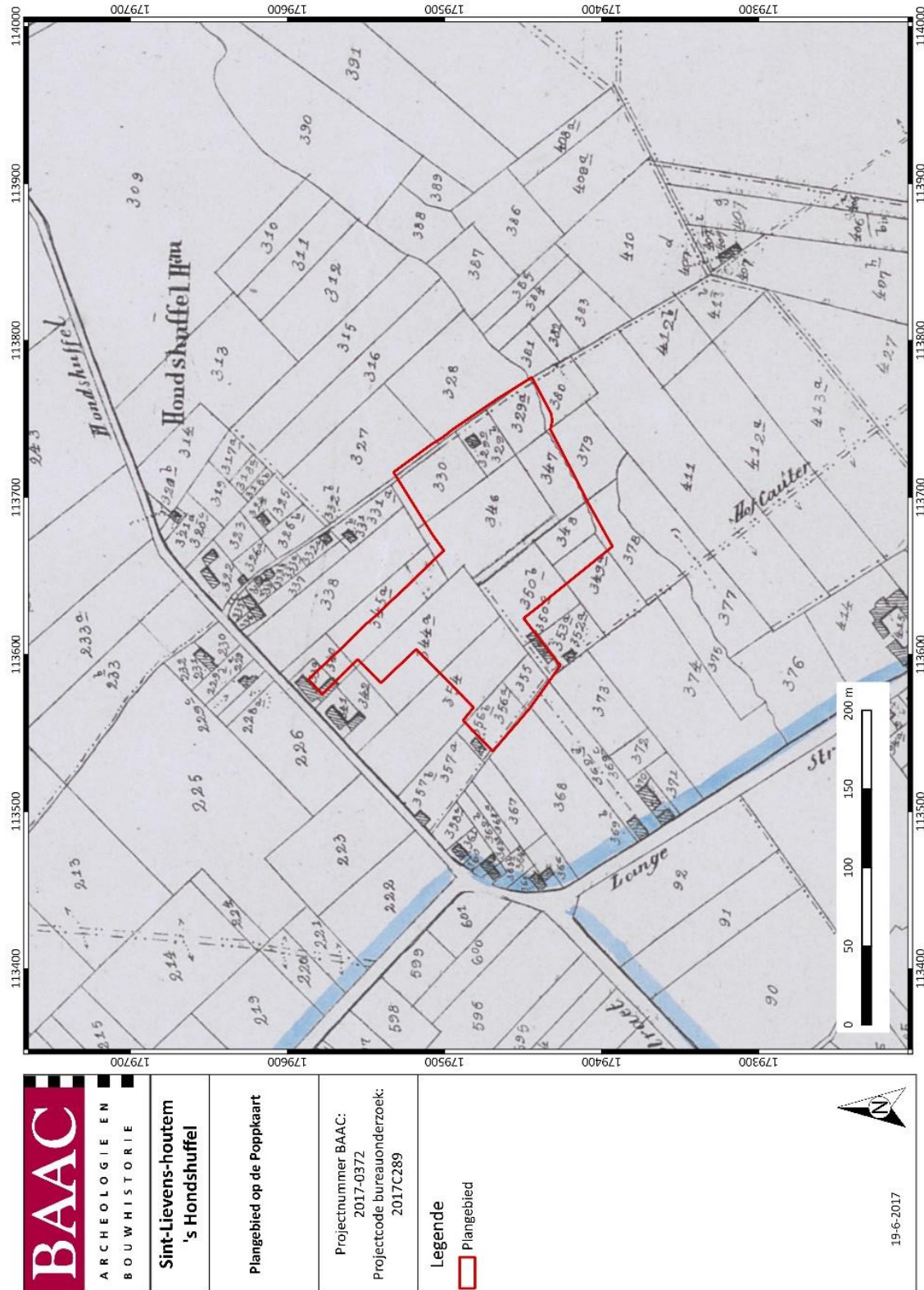

Figuur 13: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen³²

³² GEOPUNT 2017a

Figuur 14: Plangebied op de Poppkaart³³

³³ GEOPUNT 2017d

1.3.4 Archeologisch kader

De CAI

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) is een databank van archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Dit overheidsinstrument helpt ons om een inschatting te maken over het archeologisch potentieel van het plangebied.

Voor het plangebied zelf aan de 's Hondshuffel zijn er geen archeologische waarden gekend (Figuur 15).³⁴ Rondom het projectgebied werd een aantal meldingen teruggevonden (Tabel 1).

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.³⁵

CAI-NUMMER	OMSCHRIJVING
500082	TRAMBEDDING (19 ^{DE} EEUW)
500081	SITE MET WALGRACHT (MIDDELEEUWEN)
500084	OCCUPATIESPOREN (PREHISTORIE/MIDDELEEUWEN)
500085	VONDSTENCONCENTRATIE (NEOLITHICUM)
500086	OCCUPATIESPOREN (PREHISTORIE/ LATE ME)
500087	VONDSTENCONCENTRATIE (NEOLITHICUM)
500417	WATERPUTTEN EN KRUIS OP DE MARKT (LATE ME)
150270	OCCUPATIE SPOREN EN VONDSTEN (LATE ME)
506114	OCCUPATIE SPOREN (VROEGE ME) + KERK EN VLAKGRAF (LATE ME)
160676	INFRASTRUCTUUR ELEMENTEN + VLAKGRAF (POST ME)
151598	KORENWATERMOLEN (LATE ME)
500088	SITE MET WALGRACHT (LATE ME)
500067	OUDE TRAMBEDDING (19 ^{DE} EEUW)
500421	SINT LIEVENSKAPEL + WATERPUT (LATE ME)
500065	VONDSTCONCENTRATIE (STEENTIJD/METAALTIJD)

³⁴ CAI 2017

³⁵ CAI 2017

500064	VONDSTCONCENTRATIE (PREHISTORIE/ROMEINS)
500063	VONDSTCONCENTRATIE (MIDDEN NEOLITHICUM/MIDDEN ROMEINS)
210497	METAALVONDST: MUNTEN (MIDDEN ROMEINS/18 ^{DE} EEUW)

In de omgeving rond het plangebied werd eind jaren '90 een grootschalig archeologisch onderzoek uitgevoerd naar aanleiding van een ruilverkaveling op het grondgebied van Sint-Lievens-Houtem. Het onderzoek bestond enerzijds uit een cartografisch luik, anderzijds uit een veldprospectie. Dit onderzoek bracht zowel prehistorische vondsten en occupatiesporen aan het licht, als de 19de-eeuwse trambedding van de lijn Zottegem-Sint-Lievens-Houtem (ID500082) en de lijn Herzele-Sint-Lievens-Houtem (ID500067). Ook enkele laat middeleeuwse sites met walgracht werden geïdentificeerd, zoals het Waterhof in Letterhoutem (ID500081) en een site met walgracht ter hoogte van de Kloosterstraat te Sint-Lievens-Houtem (ID500088). Tijdens de veldprospectie in het kader van dit archeologisch onderzoek zijn verschillende occupatiesporen en vondstenconcentraties vastgesteld, uit verschillende perioden. Zo werden bij Bockstaele prehistorische en laat middeleeuwse occupatiesporen opgetekend (ID500084, ID500086), maar ook vondstenconcentraties aangetroffen daterende uit het Neolithicum (ID500085). Ter hoogte van Hoog Veld, bij een akkercomplex ten noord-westen van de 'Espenhoek' werd verspreid lithisch materiaal ingezameld daterende uit de prehistorie (ID500087) net als ter hoogte van de Baleikouter (ID500065). Bij de Letterhoutemkouter (ID500064-ID500063) werd een vondstenconcentratie daterende uit het midden-neolithicum gevonden, met onder meer mijnsilex en bouw materiaal, scherven en Balegemse kalkzandsteen vermoedelijk uit de midden-Romeinse periode.

Naast het grootschalig onderzoek uit de jaren '90 werd de gemeente ook naar aanleiding van andere projecten archeologisch onder de loep genomen. Zo werd onder andere het Marktplaats uitgebreid onderzocht. In 2002 en 2003 werden de waterputten en het kruis ter hoogte van de markt, toponymisch benaderd. De waterputten (ID500417), vermoedelijk daterende uit de 16de eeuw, werden voor het eerst vermeld in een tekst uit 1517 in het Register der Lenen van de Sint-Baafsabdij. Het kruis: Markt- of Sint-Lievenskruis (ID500417) dateert vermoedelijk uit de 15de eeuw, maar gaat mogelijks terug tot de 13de eeuw. Het marktplaats zelf, daterende uit de late middeleeuwen, werd in 2008 mechanisch geprospecteerd, naar aanleiding van de heraanleg en heropwaardering van de markt zelf. Het onderzoek bracht onder meer 14de-eeuwse (afval- en leemwinnings-) kuilen aan het licht, brandkuilen die mogelijk in verband gebracht kunnen worden met de brand van 1354, verschillende vondstenconcentraties met verbrande huttenleem, een laat-middeleeuwse weg in de vorm van karresporen, een mogelijk pas in 19de-eeuwse gedempte gracht met materiaal van de 14de tot de 18de eeuw en de fundering van een 17de-eeuws schepenhuisje (ID150270). Ter hoogte van Eiland, Hofkouterstraat en het Marktplaats vond in 2011 een archeologische opgraving plaats (ID160676). Naast post-middeleeuwse riolering in baksteen werd ook een oude kasseiweg of pleinbedekking aangetroffen. Tussen en onder de kasseien werden verschillende vondsten gerecupereerd, waaronder hoefijzers en nagels, die in verband gebracht kunnen worden met de paardenmarkt die sinds de 14de eeuw plaatsvindt op het Marktplaats. Verder werden ook twee grachten met post-middeleeuws aardewerk aangetroffen. Ter hoogte van de kerk werd onder de kasseiweg de helft van een inhumatiegraf aangesneden dat doorsneden werd door het post-middeleeuws riool.

De Michielskerk zelf, daterende uit de vroege middeleeuwen, was sinds eind jaren '80 ook meermaals het onderwerp van onderzoek (ID506114). Tijdens het archeologisch onderzoek werden een drietal loopvlakken, enkele greppels, paalkuilen en kuilen onderscheiden. Vermoedelijk kunnen deze in verband gebracht worden met een hoeve waarvan de hofkouter zich ten noordwesten van de kerk uitstrekte. Tijdens het onderzoek werden ook voorgangers van de Romaanse kerk waargenomen. Zo werden sporen van een ouder kooreinde aangetroffen. Ook verschillende grafkuilen daterende uit de volle middeleeuwen werden geregistreerd.

Verder maakt de CAI ook melding van een paar historische structuren waaronder de Sint-Lievenskapel (ID500421), daterende uit de late middeleeuwen, werd voor het eerst vermeld in een bron uit 1500, maar de huidige kapel dateert vermoedelijk uit 1640. Tijdens de 18de eeuw werd de kapel uitgebreid. Vlak naast de kapel bevindt zich een waterput, ook wel opgetekend als de Sint-Lievensbron. Een ander voorbeeld is de korenwatermolen (ID151598) daterende uit de late middeleeuwen. De Watermolen zou tijdens de 15de eeuw eigendom zijn van de Sint-Baafsabdij. In de huidige molen zijn nog resten waarneembaar daterende uit 1700.

In de nabije omgeving van het plangebied werd maar één vondstmelding opgetekend, daterende uit 2015. Het betreft een muntvondst ter hoogte van de Keiberg in Letterhoutem, gevonden door middel van metaaldetectie. Het betreft een Romeinse munt van Trajanus en een 18de-eeuwse Duit gelria (ID210497).

Marktplaats – Sint-Lievens-Houtem (opgraving)

Na uitgebreid vooronderzoek ter hoogte van het Marktplaats werd uiteindelijk in 2016 gestart met een archeologische opgraving ter hoogte van het geplande bufferbekken en waterpartij. In totaal werd een oppervlakte van 620m² onderzocht aan de oostelijke zijde van het Marktplaats.

In het noordelijke gedeelte van de opgravingsleuf werden vooral kuilen daterende uit de 13de-15de eeuw en post-middeleeuwen aangetroffen, waarvan sommigen gevuld met (bouw)afval. Tussen de kuilen, werd ook een onverhard wegdek aangetroffen met karresporen. Het plein kreeg pas definitieve verharding in de 20ste eeuw, bleef tot die tijd onverhard en diende als graasweide voor het vee.

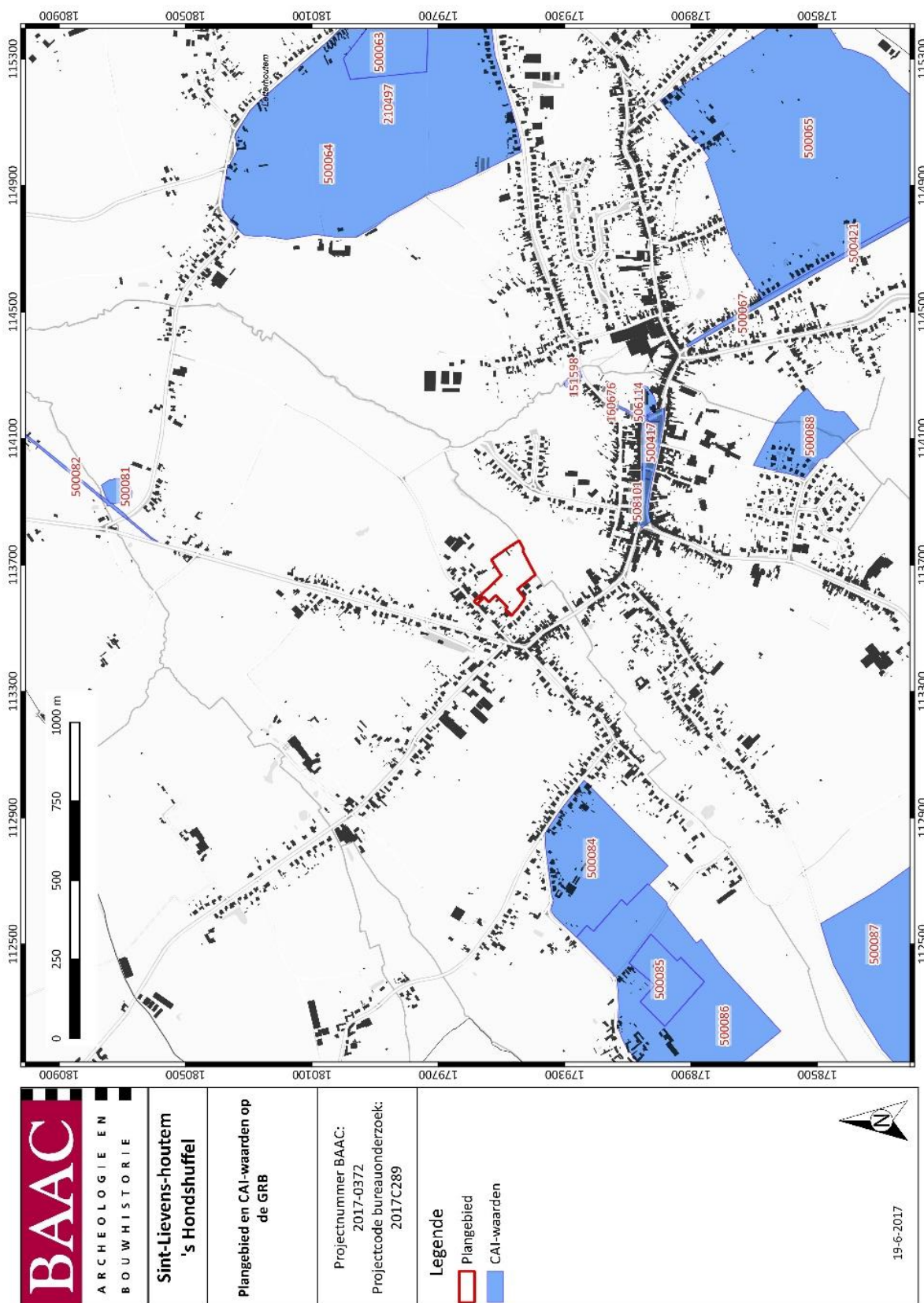
Het grootste deel van het terrein bevat sporen van een soort vijver of poel. De bovenste lagen van deze poel zijn vermoedelijk te dateren in de post-middeleeuwen. Deze sporen zijn vermoedelijk de restanten van de historisch gekende vijvers ter hoogte van de dorpsplaats die gebruikt werden om vissen op te voederen. Deze vijvers kunnen in oorsprong terug gaan tot de 14de eeuw. In navolging van de brand in 1354 en de blusproblematiek, werd toen een waterput aangelegd die vermoedelijk evolueerde naar een vijver. Verder werd ook nog een laat middeleeuws oventje aangesneden, en de funderingen van het 17de-eeuwse schepenhuisje waarvan men reeds relicten had aangetroffen tijdens het vooronderzoek.³⁶

Samenvatting

Op basis van de archeologische gegevens in de directe en nabije omgeving van het plangebied, kunnen we besluiten dat de streek sinds de prehistorisch intensief bewoond en gebruikt werd. Gezien de ligging van het plangebied nabij een beekvallei, is ook hier de kans op het aantreffen van prehistorische vondstenclusters en occupatiesporen dus niet onbestaande. De aanwezigheid van sites met walgracht is van mindere invloed op het plangebied zelf, maar landelijke bewoning ter hoogte van het onderzoeksterrein daterende uit de middeleeuwen is zeker mogelijk. Het is duidelijk dat de gemeente een erg uitgebreide occupatiegeschiedenis kent vanaf de prehistorie, wat zeker zijn sporen in het bodemarchief zal nagelaten hebben.

³⁶ Anon 2016

Figuur 15: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart³⁷

³⁷ CAI 2017

1.4 Besluit

1.4.1 Datering en interpretatie

Op basis de bureaustudie kon geen interpretatie of datering aan het plangebied toegeschreven worden. Het plangebied gelegen aan de 's Hondshuffel te Sint-Lievens-Houtem werd namelijk niet vermeld in historische bronnen en er werden geen archeologische vindplaatsen onderzocht in de directe omgeving. Op basis van historische kaarten (Figuur 11 tot en met Figuur 14) is wel te zien dat de huidige bewoning ter hoogte van het plangebied reeds voorgangers had, zeker vanaf de 18de eeuw. Volgens de historische kaarten werd het plangebied vooral gebruikt als akkerland en in mindere mate als landbouwgronden. Sint-Lievens-Houtem wordt voor het eerst vermeld in historische bronnen vanaf de 10de eeuw en het dorp kent dus ook een lange geschiedenis, daar getuigen ook de archeologische vindplaatsen in de ruimere omgeving van het plangebied van. De meeste terreinen werden onderzocht op basis van veldkartering en bracht onder meer occupatiesporen en vondsten vanaf de prehistorie (hoofdzakelijk neolithicum) tot de late middeleeuwen aan het licht (Figuur 15 en Tabel 1).

1.4.2 Archeologische verwachting

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kan niet met zekerheid gezegd worden of er archeologische waarden in het plangebied aanwezig zijn. Het plangebied werd niet specifiek bij naam vermeld in de historische bronnen. Daarbij is voor de oudere perioden (steentijden-metaaltijden-Romeinse periode) niets voorhanden wat betreft historische bronnen die relevant zijn voor het plangebied. De enige manier om hierover informatie in te winnen is dan ook veldonderzoek. Op basis van de historische, cartografische en archeologisch analyse is het namelijk niet geheel onmogelijk om occupatie sporen en vondsten daterende vanaf de steentijd tot en met de Nieuwste Tijd terug te vinden, maar de invloed van de (sub)recente bewoning heeft mogelijk een negatieve invloed gehad op het archeologisch potentieel.

1.4.3 Potentieel op kennisvermeerdering en afweging noodzaak verder vooronderzoek

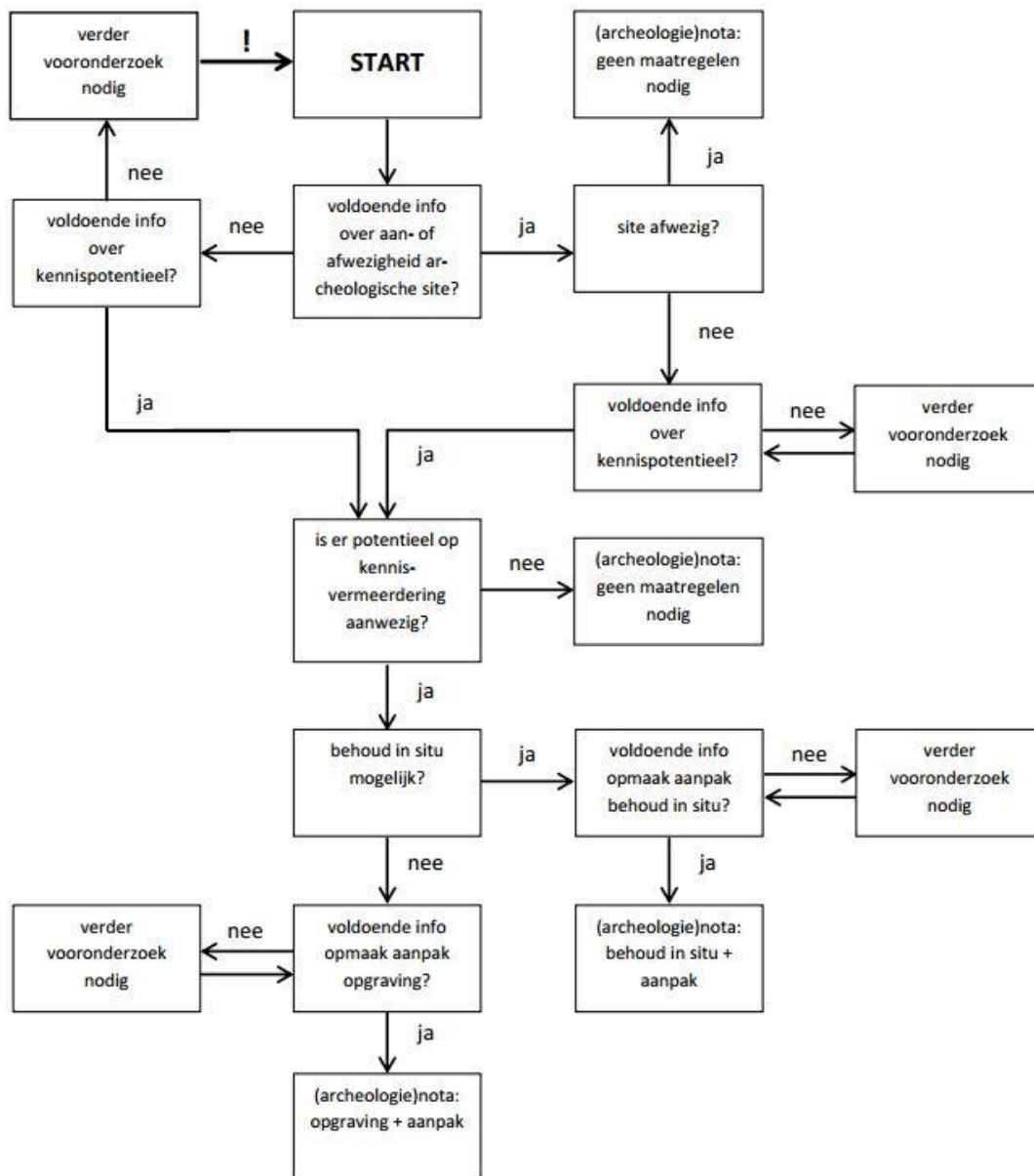
Uit het Verslag van Resultaten is gebleken dat het archeologisch potentieel ter hoogte van het plangebied relatief hoog kan zijn, afhankelijk van de graad van verstoring veroorzaakt door recente ingrepen in de bodem. In de omgeving van het plangebied werden namelijk verschillende sporen en vondstenclusters aangetroffen daterende vanaf de prehistorie tot de Nieuwste Tijd, die wijzen op een intensieve occupatiegeschiedenis van de gemeente. Afhankelijk van de graad van verstoring, veroorzaakt door bodemingrepen daterende uit de laatste decennia, heeft het plangebied zelfs een hoog steentijd potentieel, gezien de ligging binnen een hoger gelegen niveau nabij een beekvallei. Uit prehistorisch onderzoek over heel Vlaanderen is namelijk gebleken dat onze prehistorische voorouders een voorkeur hadden voor gelijkaardige hoogtes in de nabijheid van een beekvallei. Ook de kans op landelijke bewoning- of occupatiesporen ter hoogte van het plangebied zijn niet uitgesloten. Zowel historisch als archeologische onderzoek in de directe omgeving heeft immers uitgewezen dat Sint-Lievens-Houtem een uitgebreide occupatiegeschiedenis kent, wat zeker zijn sporen in het bodemarchief heeft achtergelaten.

Aangezien de aan-of afwezigheid van het archeologisch potentieel niet afdoende gestaafd kon worden en de huidige onderzoeksresultaten van de bureaustudie ontoereikend zijn om de gestelde onderzoeksvragen te beantwoorden, is het potentieel op kennisvermeerdering erg groot. Naast het vaststellen en in kaart brengen van eventuele (sub)recente verstoring ter hoogte van het plangebied kan ook de invloed van de beekvallei op het terrein worden vastgesteld en bijgevolg ook een betere

inschatting gemaakt worden van het archeologisch potentieel van het plangebied in zijn geheel. Gezien veldkartering in de omgeving reeds verschillende steentijdsporen en -vondsten aan het licht bracht, kan verder onderzoek ook een licht werpen op het aanwezige steentijdpotentieel.

De concrete doelstellingen van het verder vooronderzoek hebben betrekking op een analyse van de opbouw en genese van het huidige bodemarchief ter hoogte van het onderzoeksterrein. Verder moet worden nagegaan of de kenmerken van het bodemarchief gevolgen hebben voor het archeologisch potentieel van het onderzoeksterrein. Een concreet voorstel voor verder onderzoek werd uitgeschreven in het Programma van maatregelen van dit dossier. Volgende onderzoeksvragen dringen zich op.

- Wat is de opbouw van het huidige bodemarchief?
- Bestaat dit bodemarchief uit één of meerdere bodemhorizonten?
- Wat zijn de kenmerken van deze bodemhorizonten?
- Wat is de genese van de bodemhorizonten?
- Zijn deze bodemhorizonten antropogeen of organisch van aard?
- Wat is de relatie tussen deze bodemhorizonten en het omliggende landschap?
- Vertegenwoordigen deze horizonten relevante archeologische niveaus?
- Indien deze horizonten relevante archeologische niveaus omvatten:
  - Wat is de aard van dit niveau?
  - Heeft dit niveau een duidelijke begrenzing?
  - Kan dit niveau gedateerd worden?
  - Zijn er aanwijzingen dat dit niveau geassocieerd kan worden met een archeologische site?
  - Wat is de bewaringstoestand van dit niveau?
  - Wat is de impact van de geplande graafwerken op dit niveau?

Figuur 16: beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek.³⁸

2 Samenvatting

Naar aanleiding van een verkavelingsvergunning voor enkele aaneengesloten percelen gelegen aan de 's Hondshuffel in Sint-Lievens-Houtem, stelde BAAC Vlaanderen een archeologienota op met uitgesteld vooronderzoek. De onderzoeksterreinen zijn namelijk nog niet in eigendom van de opdrachtgever en archeologisch vooronderzoek ter plaatse is bijgevolg niet mogelijk. Het terrein ca. 20.000 m² is tot op heden grotendeels in gebruik als weide, met uitzondering van twee woningen. Het terrein wordt in het zuidoosten begrenst door de Kousmakerbeek. De bodem is grotendeels ongeschikt als landbouwgrond wegens het natte karakter van de leemgrond en de bebouwing. Vanaf de 10de eeuw wordt Sint-Lievens-Houtem vermeld in historische bronnen en ook archeologische vindplaatsen in de gemeente getuigen

³⁸ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016a, fig.3.

van een lange occupatiegeschiedenis. Maar gezien de beperkte resultaten van de bureaustudie dringt verder archeologisch vooronderzoek zich op om het archeologisch potentieel van de terreinen ter hoogte van 's Hondshuffel beter naar waarde te kunnen schatten. Na het verkrijgen van de vergunning en het slopen van de bestaande gebouwen zal verder archeologisch onderzoek ter plaatse worden uitgevoerd zoals beschreven in het Programma van Maatregelen.

3 Lijst met figuren

Figuur 1: Plangebied op topografische kaart	2
Figuur 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB)	3
Figuur 3: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting	6
Figuur 4: Plangebied op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM)	10
Figuur 5: Plangebied en hydrografie op het DHM	11
Figuur 6: Plangebied op de Morfologische eenhedenkaart	12
Figuur 7: Plangebied op de tertiairgeologische kaart	13
Figuur 8: Plangebied op de quartairgeologische kaart 1:50.000	14
Figuur 9: Kenmerken van de quartairgeologische kaart betreffende het plangebied	15
Figuur 10: Plangebied op de bodemkaart van Vlaanderen	16
Figuur 11: Plangebied op de Ferrariskaart	19
Figuur 12: Plangebied op de Vandermaelenkaart	20
Figuur 13: Plangebied op de Atlas der Buurtwegen	21
Figuur 14: Plangebied op de Poppkaart	22
Figuur 15: Plangebied en omgeving op de CAI-kaart	26
Figuur 16: beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek.	29

4 Lijst met tabellen

Tabel 1: Archeologische waarden in de CAI in de onmiddellijke omgeving van het plangebied.	23

5 Plannenlijst

Plannenlijst Sint-Lievens-Houtem, 's Hondshuffel	Projectcode bureauonderzoek 2017C289
Plannummer	Figuur 1
Type plan	Topografische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op topografische kaart.
Aanmaakschaal	1:10.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	19-06-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 2
Type plan	Kadasterkaart
Onderwerp plan	Plangebied op het GRB (kadasterkaart)
Aanmaakschaal	1:250
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	19-06-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 3
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Plangebied en toekomstige inplanting
Aanmaakschaal	1:500
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	26-06-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 4
Type plan	Digitaal Hoogtemodel
Onderwerp plan	Plangebied en omgeving op DHM Vlaanderen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	19-06-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 5
Type plan	Digitaal Hoogtemodel
Onderwerp plan	Plangebied op DHM Vlaanderen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	19-06-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 6
Type plan	Morfologische eenheden kaart
Onderwerp plan	Landschap
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	19-06-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 7
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op tertiairgeologische kaart
Aanmaakschaal	1:50.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	19-06-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 8

Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op quartairgeologische kaart
Aanmaakschaal	1:50.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	19-06-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 10
Type plan	Geologische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op bodemkaart
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	19-06-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 11
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgeteld door Joseph de Ferraris
Aanmaakschaal	1:11.520
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1771-1778
Datum	19-06-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 12
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Topografische kaart, opgesteld door Philippe Vandermaelen
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1846-1854
Datum	19-06-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 13
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas der Buurtwegen
Aanmaakschaal	1:20.000
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1843-1845
Datum	19-06-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 14
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Plangebied op Poppkaart
Aanmaakschaal	1:2.500
Aanmaakwijze	Analoog
Aanmaakdatum	1842-1879
Datum	19-06-2017 (raadpleging)
Plannummer	Figuur 15
Type plan	Centraal Archeologische Inventaris
Onderwerp plan	Plangebied op CAI-kaart
Aanmaakschaal	1:1
Aanmaakwijze	Digitaal
Aanmaakperiode	2001-2016
Datum	19-06-2017 (raadpleging)

6 Bibliografie

- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2016a. *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0)*, Brussel.
- AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2016b. Geoportaal GGA. Available at: <https://geo.onroerenderfgoed.be>.
- AGIV, 2017a. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Topografische Kaart NGI 1:10000 raster, klassieke reeks. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- AGIV, 2017b. AGENTSCHAP GEOGRAFIE INFORMATIE VLAANDEREN: Digitaal Hoogte Model.
- AGIV, 2017c. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Grootchalig Referentiebestand (GRB).
- AGIV, 2017d. AGENTSCHAP GEOGRAFISCHE INFORMATIE VLAANDEREN: Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. Available at: <http://www.geopunt.be>.
- Anon, 2016. Archeologische opgraving marktplein Sint-Lievens-Houtem. Available at: <http://www.sint-lievens-houtem.be/?m=p1&page=slh&id=88&id2=849&level=2&id3=849&template=2&pag=849> [Accessed June 15, 2017].
- ANTROP, M. et al., 2002. *Overzicht Traditionele landschappen. Versie 6.1 - maart 2002*, Gent: Universiteit Gent: Vakgroep geografie.
- BEYAERT, M. et al., 2006. *België in kaart. De evolutie van het landschap in drie eeuwen cartografie*, Brussel: Uitgeverij Lannoo.
- CAI, 2017. Centraal Archeologisch Inventaris. Available at: <http://cai.onroerenderfgoed.be/>.
- CARTESIUS, 2017. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.
- DEBRABANDERE, F., 2010. *De Vlaamse Gemeentenamen* Davidsfonds, ed.,
- DENIS J., 1992. *Geografie van België*, Brussel: Gemeentekrediet.
- DOV VLAANDEREN, 2017a. Databank Ondergrond Vlaanderen, Bodemkaart. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2017b. Databank Ondergrond Vlaanderen, Neogeen/paleogeen (Tertiair). Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- DOV VLAANDEREN, 2017c. Databank Ondergrond Vlaanderen, Quartair. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.
- GEOPUNT, 2017a. GEOPUNT VLAANDEREN: Atlas der Buurtwegen Vlaanderen (ca1840). Available at:

- <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2017b. GEOPUNT VLAANDEREN: Ferrariskaart (1777). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2017c. GEOPUNT VLAANDEREN: Kaart Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be> [Accessed August 2, 2016].
- GEOPUNT, 2017d. GEOPUNT VLAANDEREN: Popp-kaart Vlaanderen (1842-1879). Available at: <http://www.geopunt.be>.
- GEOPUNT, 2017e. Toelichting: Atlas Der Buurtwegen (1843-1845). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.
- GEOPUNT, 2017f. Toelichting: Vandermaelen (1846-1854). Available at: <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>.
- DE GEYTER, G., 1996. *Toelichting bij de Geologische kaart van België (Vlaams Gewest). Kaartblad 22: Gent*, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie.
- HASQUIN, H. & VAN UYTVEN, R., 1980. *Gemeenten van België: geschiedkundige en administratief-gegrafisch woordenboek, 1. Vlaanderen J. .* DUVOSQUEL & V. ARICKX, eds., België: Gemeentekrediet.
- IOE, 2017. Inventaris Onroerend Erfgoed. Available at: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>.
- KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK VAN BELGIË, 2016. Toelichting: Ferraris (kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden). Available at: http://belgica.kbr.be/nl/coll/cp/cpFerraris_nl.html.
- DE MOOR, G., 2000. *Toelichting bij de quartairgeologische kaart van België, Vlaams Gewest: Kaartblad 22 Gent*, Gent: Vlaamse overheid, Dienst Natuurlijke Rijkdommen.
- DE MOOR, G. & MOSTAERT, F., 1993. *Geomorfologische kaart van België 1:50000. Kaartblad Oostende*, Leuven.
- VAN RANST, E. & SYS, C., 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000). , (April), p.361.